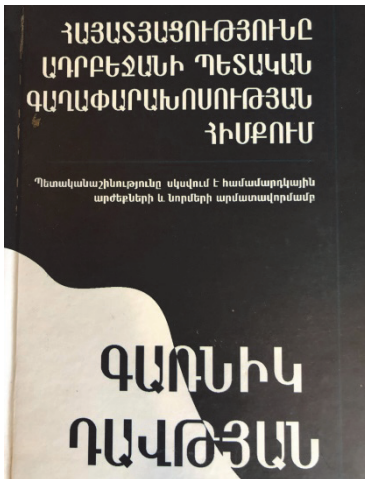

ԳՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Գրախոսություն Գառնիկ Դավթյանի «Հայատյացությունը Ադրբեջանի պետական գաղափարախոսության հիմքում» աշխատության մասին

Երիտասարդ հետազոտող Գառնիկ Դավթյանի «Հայատյացությունը Ադրբեջանի պետական գաղափարախոսության հիմքում» աշխատությունը համապարփակ ուսումնասիրություն է խնդրի քաղաքական և իրավական բովանդակությունն ապահովելու ուղղությամբ: Այն առաջին փորձերից մեկն է հայատյացության որպես Ադրբեջանի պետական քաղաքականության և դրան ուղղված իրավական զսպումների գործիքակազմի ամբողջացման ուղղությամբ: Հեղինակը հատկանշում է, որ այս քաղաքականությունը չի փոխվել՝ անկախ պատմական ժամանակաշրջանից և վարչակարգից, հետևաբար Ադրբեջանում հայատյացության արմատները նույնական են Ադրբեջան պետության տարիքին:

Ուսումնասիրությանը ծանոթանալու արդյունքում մեր կողմից առանձնացվել են մի քանի նկատառումներ:

Այլատյացության ձևաչափում Ադրբեջանը հայատյացությանը զրեթե համաչափ տանում է իրանատյացության քաղաքականություն: Հետևաբար այստեղ խոսք է գնում պետական մակարդակով անհանդուրժողականության ամուր հարթակի գոյության մասին:

Ադրբեջանի Հանրապետության Սահմանադրությունը փաստաթուղթ է, որը հայատյացության իրավական հիմքերը լուսաբանելու դեպքում դադարում է որևէ գործառույթ իրականացնելուց:

Հայատյացության քարոզը Ադրբեջանի Հանրապետությունում հմտորեն զուգակցվում է կրոնական հարցերին: Ըստ այդմ՝ ադրբեջանա-ղարաբադյան հականարտության ընթացքում Ադրբեջանը ժամանակ առ ժամանակ փորձեր է կատարել խնդիրը տեղափոխել կրոնաքաղաքական հարթակ: Այս տենդենցն արտահայտվել է հատկապես 2016 թ. ապրիլյան սրացման շրջանում, երբ խնդիրը տեղափոխելով Իսլամական Համագործակցության կազմակերպություն՝ Ադրբեջանը փորձել է «ջիհադ» հրահրել, բայց և չի ստացել սպասված աջակցությունը, որովհետև ԻՀԿ ներսում ոչ բոլոր պետություններն էին հետաքրքրված Ադրբեջանի տարածքային խնդիրներով: Այս առումով հեղինակը ներկայացնում է Հաջի Ալլաշյուբուր Փաշազադեի՝ Կովկասի մուսուլմանների գլխավոր առաջնորդի կոչը, որտեղ հայերի նկատմամբ մեղադրանքները առավել խորություն են հաղորդում անտագոնիզմին:

Հեղինակի կողմից առանձնացվել են հատկապես հայատյացության դրսևորումները դպրոցական դասագրքերում, մասնավորապես ուշադրության է արժանի azerichild.info կայքը, որտեղ տեղադրված նյութերը խախտում են Ադրբեջանի Հանրապետության Սահմանադրության Երեխաների մասին օրենքը: Հատկանշական է, որ այլատյացության և հայատյացության դրսևորումները մտահոգության առիթ պետք է լինեն միջազգային իրավապաշտպան կառույցների համար և պետք է արտահայտված լինեն ոչ միայն տարեկան զեկույցների տեսքով, այլև գործնական քայլերով այն կանխարգելելու նպատակ պետք է հետապնդեն: Հատկանշական է, որ հեղինակը հենց այս քաղաքականության հետևանքն է համարում Ռամիլ Սաֆարովի ոճրագործությունը՝ մանրամասն վերլու-

ծության ենթարկելով Ռամիլ Սաֆարովի հերոսացման գործընթացն իր քաղաքական, հոգեբանական, իրավական և քարոզչական ենթատեքստերով:

Գառնիկ Դավթյանը, քննելով Աբրամ Այլիսլիի «Քարե երազներ» գիրքը և նրա արձագանքները ադրբեջանական պետական և հասարակական դիսկուրսում, հակասություն է տեսել Ադրբեջանի Սահմանադրության Ստեղծագործական ազատության մասին 51-րդ հոդվածի հետ:

Դավթյանի աշխատության մեջ քննարկվել է «Օտարերկրյա քաղաքացիների անօրինական մուտքը Ադրբեջանի Հանրապետության օկուպացրած տարածքներ» կամ «Սև ցուցակը», ինչը հակասում է Ադրբեջանի կողմից միջազգայնորեն ստանձնած պարտավորություններին: Հեղինակն անդրադառնում է նաև «Սև ցուցակից» «Ներդրության երկտողով» դուրս եկածներին:

Դավթյանի կողմից վերլուծություն է իրականացվել 2017 թվականին ՌԴ և Իսրայելի քաղաքացի բլոգեր Ալեքսանդր Լապշինի Բելառուսի մայրաքաղաք Մինսկում Ադրբեջանի իշխանությունների խնդրանքով ձերբակալվելու և Ադրբեջանի Հանրապետություն արտահանվելու դեպքի ուղղությամբ: Հեղինակը դրանք քննարկել է ոչ միայն Ադրբեջանի Հանրապետության Սահմանադրության, Ադրբեջանի Հանրապետության Քրեական դատավարության օրենսգրքի համապատասխան կետերի խախտման փաստերն արձանագրելով, այլ նաև վկայակոչելով միջազգային իրավունքի համապատասխան փաստաթղթերը:

Ընդհանրացնելով աշխատությունը՝ կարող ենք եզրակացնել, որ հեղինակը խնդիրը քննարկել է ուղղակի հակասությունների տիրույթում, ինչն էլ իր հերթին ցույց է տալիս, որ Ադրբեջանի գործելակերպը հակասում է թե՛ սեփական պետության օրենսդրությանը և թե՛ միջազգային իրավունքին: Գնահատելի են հեղինակի ուղղորդումները բարձրացված խնդիրներին, մասնավորապես վկայակոչումները Եվրոպական Միության և ՄԱԿ-ի կողմից ընդունված համապատասխան փաստաթղթերին: Այլատյացությունը համաշխարհային մակարդակով ահագնացող ծավալներ է ընդունում, և անհրաժեշտություն կա որպես առանձին գիտաճյուղ նրա խորքային և բազմադիսցիպլինար ուսումնասիրության: Իրականում այլատյացությունը կարող խնդիր դառնալ առաջին հերթին հենց Ադրբեջանի համար, ապա նաև Ադրբեջանի հետ խնդիրներ ունեցող պետությունների համար: Հետևաբար խնդիրը տարածաշրջանային անվտանգության հարթակում է:

**Պատմական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ
Նելլի Բաղդասարյան**